

« قواعد درس هفتم » : « لا تَقْنَطُوا » :

نواسخ : به مجموعه عواملی که بر سر جمله اسمیه می آیند و حکم « مبتدا » و « خبر » بودن را از آنها می گیرند و نقشها و احکام جدیدی به آنها می دهند.
نواسخ عبارتند از : (۱) افعال ناقصه (۲) حروف مشبّهه بالفعل (۳) حرف لای نفی جنس [موارد ۲ و ۳ در پایه دوازدهم خوانده می شود]

(۱) افعال ناقصه : عبارتند از : « کانَ (است - بود) - صارَ (شد) - اصْبَحَ (گردید) - لیسَ (نیست) »

بیشتر بدانیم : این افعال بر سر جمله اسمیه می آیند و « مبتدا » را بدون اینکه تغییر دهند، « اسم خود » با علامت « مرفوع » (ـَ / ـِ / ـُ) را « **خبر** » را « **خبر خود** » و علامت آن را « **منصوب** » (ـَ / ـِ / ـِینَ) می گرداند. مثال :

الطَّالِبُ نَاجِحٌ ← **کانَ** + الطَّالِبُ نَاجِحٌ = الطَّالِبُ نَاجِحاً . [الطَّالِبُ : اسم **کانَ** // نَاجِحاً : **خبر کانَ**]

☑☑ (۱) اسم افعال ناقصه : اسم افعال ناقصه مانند « **فاعل** و **نائب فاعل** » به سه شکل دیده می شود :

(۱) اسم **ظاهر** : در دو صیغه « ۱ و ۴ » همی افعال : لیسَتْ الطَّالِبَةُ مُتْكَاسِلَةً : (الطَّالِبَةُ : اسم **لیسَتْ** // مُتْكَاسِلَةً : **خبر لیسَتْ**)

(۲) **ضمیر بارز** : (۱) در فعل ماضی : به جز دو صیغه « **او ۴** » ، بقیه صیغه ها شناسه فعلها (علامت) ، « **اسم افعال ناقصه** » از نوع « **ضمیر بارز** » اند.
مثال : اصْبَحْتُمْ : « اسم اصْبَحَ : ضمیر بارز **تُم** » // كُنْنَا : « اسم **کانَ** : ضمیر بارز **نا** »

(۲) در مضارع و أمر (متعلقات) : به جز صیغه های « **او ۴ و ۷ و ۱۳ و ۱۴** » بقیه صیغه ها همان شناسه های فعلها « **اسم افعال ناقصه** » از نوع « **ضمیر بارز** » هستند. مثال : تُصْبِحِينَ : « اسم **تُصْبِحُ** : ضمیر بارز **ی** » // يَصِرْنَ : « اسم **يَصِيرُ** : ضمیر بارز **ن** »

(۳) **ضمیر مستتر** : (۱) صیغه های « **او ۴** » در همه ی فعلها به شرطی که اسمشان از نوع « **اسم ظاهر** » نباشد، یا اینکه انجام دهنده و کننده قبل از افعال ناقصه آمده باشد قطعاً « **هُوَ و هِيَ** » مستتر می شود.

مثال : الطَّالِبُ **کانَ** نَاجِحاً : اسم **کانَ** : « **ضمیر مستتر هُوَ** » // المؤمنةُ **تكونُ** نشیطَةً : اسم **تكونُ** « **ضمیر مستتر هی** »

(۲) صیغه های « **۷ و ۱۳ و ۱۴** » مضارع و متعلقاتش (أمر و نهی و...) : اسم افعال ناقصه در این صیغه ها قطعاً « **ضمیر مستتر** » است.
(چون واجب الإستتار اند). مثال : كُنْ مؤدّباً : اسم **کانَ** « **ضمیر مستتر أنتَ** » // اصْبِحْ مسروراً : اسم **اصْبَحَ** « **ضمیر مستتر أنا** »

☑ **نکته ۱** : از میان افعال ناقصه ، فعل « **کانَ** » در تمامی موارد صرف می شود ؛ (**ماضی - مضارع - أمر - نهی و ...**) ← **کانَ - یكونُ - کُنْ - لا تَکُنْ و ...**

- و فعل های « **صارَ و اصْبَحَ** » : فقط به شکل « **ماضی و مضارع** » (در **۱۴ صیغه**) صرف می شوند ؛ (**صارَ - یصیرُ // اصْبَحَ - یُصْبِحُ**)

- و فعل ناقصه ی « **لیسَ** » فقط دارای « **۱۴ صیغه ماضی** » می باشد ؛ (**لیسَ - لیسَا - لیسُوا - لیسَتْ - لیسْتَا - لسنَ لسنَتْ - لسنَا**)

☑☑ (۲) **خبر افعال ناقصه** : خبر افعال ناقصه مانند خبر معمولی (خبر برای مبتدا) می باشد که در جملات به سه شکل دیده می شود ، با این تفاوت که ؛

علامت خبر افعال ناقصه « **منصوب** » (ـَ / ـِینَ) (در اسم **مثنی**) / ـِینَ (در جمع **مذکر سالم**))

☀ **انواع خبر افعال ناقصه** ☀ :

(۱) **خبر مفرد** (تک اسمی) : **کانَ** اللهُ **غَفوراً** : « **غَفوراً** : خبر **کانَ** (مفرد) »

(۲) **خبر جمله** : **کانَ** یأمرُ أهلهُ بالصَّلَاةِ و الزَّكَاةِ ! : « **یأمرُ** : خبر **کانَ** (فعلیه) »

(۳) **خبر شبه جمله** : **لیسَ** الطَّالِبُ فی المَدْرَسَةِ ! : « **فی المَدْرَسَةِ** : خبر **لیسَ** (شبه جمله) »

☑ **نکته ۲** : اگر جمله ای با « **ضمیر منفصل** » شروع شده باشد و ما بخواهیم بر سر آن جمله ، « **افعال ناقصه** » بیآوریم ، فعل ناقصه را به شماره صیغه ی

آن ضمیر صرف می کنیم و خبر جمله را به صورت « **منصوب** » می آوریم. مثال : **کانَ** + **أنا** نَاجِحٌ ← **کُنْتُ** نَاجِحاً.

☐ نکته ۳ ☐ : افعال ناقصه « فاعل » ندارند، « مفعول » نمی پذیرند، و « مجهول » نمی شوند و جملاتی که با این افعال ناقصه شروع می شوند در حکم « جمله اسمیه » می باشند و به تنهایی معنای کاملی ندارند بلکه با « اسم و خبر » خود معنای کاملی پیدا می کنند. مثال :
- أصبحَ : به معنای « شد » / به تنهایی معنا ندارد / فاعل ندارد / مفعول نمی پذیرد / مجهول هم نمی شود.

معنای افعال ناقصه :

@Arabicfadaei / تلگرام

(۱) معنای فعل ناقصه « كانَ » : [مضارع و أمر این فعل « يَكُونُ - كُنْ » می باشد]

الف) فعل ناقصه « كانَ » به معنای « است » (برای خدا و قیامت) :

- مثال : كانَ اللهُ رَحِيماً : خداوند مهربان است.

ب) فعل ناقصه « كانَ » به معنای « بود » : برای زمانی است که بعد از « كانَ » فعل نیامده باشد.

- مثال : كانَ الطَّالِبُ دَوَّوباً : دانش آموز پایدار بود.

ج) فعل ناقصه « كانَ » به عنوان فعل کمکی معادل « ماضی استمراری » : « كانَ » + فعل مضارع ← ماضی استمراری

- مثال : كانَ التَّلَامِيذُ يَسْمَعُونَ آيَاتِ الْقُرْآنِ : دانش آموزان آیه های قرآن را می شنیدند.

د) فعل ناقصه « كانَ » به عنوان فعل کمکی معادل « ماضی بعید » : « كانَ » + (قَدْ) فعل ماضی ← ماضی بعید

- مثال : كانَ الأَطْفَالُ (قَدْ) لَعِبُوا فِي سَاحَةِ الْمَدْرَسَةِ : کودکان در حیاط مدرسه بازی کرده بودند.

و) فعل ناقصه « كانَ » به معنای « داشت » : « كانَ » بر سر حرف « لَـ » یا کلمه « عِنْدَ » معادل فارسی « داشت » می شود.

- مثال : كانَ لِي كِتَابٌ مَفِيدٌ : کتاب مفیدی داشتم. / كانَ عِنْدِي كِتَابٌ مَفِيدٌ : کتاب مفیدی داشتم.

(۳ و ۲) معنای فعلهای ناقصه « صارَ و أصبحَ » : به معنای « شد - گردید » می باشند. [مضارع این افعال « يَصِيرُ و يُصْبِحُ » می باشد]

- مثال : صارَتِ التَّلْمِيذَاتُ فِي دروسهنَّ ناجحاتٍ : دانش آموزان در درسهایشان موفق شدند.

- مثال : تُصْبِحُ الْحَدِيقَةُ مُخْضِرَةً فِي فصل الرَّبِيعِ : باغ در فصل بهار سرسبز می شود.

(۴) معنای فعل ناقصه « لَيْسَ » : « لَيْسَ » به معنای « نیست » می باشد.

- مثال : لَيْسَتِ الطَّالِبَةُ مُتْكَاسِلَةً : دانش موز تنبل نیست.

محل یادداشت نکات

تلگرام @Arabicfadaei

تلگرام @Arabicfadaei

♦ **تمرین (۱) :** جملات زیر را ترجمه کنید : ↓↓↓↓↓↓↓↓↓↓↓↓↓↓↓↓↓↓↓↓↓↓↓↓↓↓↓↓↓

- ۱) * (و كَانَ يَأْمُرُ أَهْلَهُ بِالصَّلَاةِ وَالزَّكَاةِ) * :
- ۲) * (لَقَدْ كَانَ فِي يُوسُفَ وَإِخْوَتِهِ آيَاتٌ لِلنَّاسِ لِيُنذَرُوا) * :
- ۳) * (أَوْفُوا بِالْعَهْدِ إِنَّ الْعَهْدَ كَانَ مَسْئُولًا) * :
- ۴) * (... يَقُولُونَ بِأَلْسِنَتِهِمْ مَا لَيْسَ فِي قُلُوبِهِمْ) * :
- ۵) * (إِنَّ اللَّهَ كَانَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمًا) * :
- ۶) * (كُنْتُ سَاكِنًا ، مَا قُلْتُ كَلِمَةً ، لِأَنِّي كُنْتُ لَا أَعْرِفُ شَيْئًا عَنِ الْمَوْضِعِ) * :
- ۷) * (كَانَ الْأَطْفَالُ يَلْعَبُونَ بِالْكَرَةِ عَلَى الشَّاطِئِ وَبَعْدَ اللَّعْبِ صَارُوا نَشِيطِينَ) * :
- ۸) * (وَ مَا ظَلَمَهُمُ اللَّهُ وَلَكِنْ كَانُوا أَنفُسَهُمْ يَظْلِمُونَ) * :
- ۹) * (كَانَتْ حَجَرَاتُ الْمَدْرَسَةِ مُغْلَقَةً) * :
- ۱۰) * (كَانَتْ سَمِيَّةٌ يَنْتَظِرُ وَالِدَهَا لِلذَّهَابِ إِلَى الْمَنْزِلِ) * :
- ۱۱) * (كَانَ صَدِيقِي يَنْتَظِرُ وَالِدَهُ لِلرَّجُوعِ إِلَى الْبَيْتِ) * :
- ۱۲) * (لَقَدْ كَانَتْ رِسَالَةُ الْإِسْلَامِ قَائِمَةً عَلَى أَسَاسِ الْمَنْطِقِ وَاجْتِنَابِ الْإِسَاءَةِ) * :
- ۱۳) * (كَانَ ذَوَالْقَرْنَيْنِ يَحْكُمُ مَنَاطِقَ وَاسِعَةً) * :
- ۱۴) * (كَانَتْ قَبِيلَتَا يَأْجُوجَ وَ مَاجُوجَ مُتَمَدِّتَيْنِ) * :
- ۱۵) * (لَيْسَتْ عُرْفَتِي وَ عُرْفُ زُمْلَانِي نَظِيفَةٌ) * :
- ۱۶) * (كَانَ كُلُّ طَالِبٍ يَلْعَبُ دَوْرَةَ بِمَهَارَةٍ بَالِغَةٍ) * :
- ۱۷) * (وَ يَقُولُ الْكَافِرُ يَا لَيْتَنِي كُنْتُ تُرَابًا) * :
- ۱۸) * (فِي الْحِصَّةِ الْأُولَى كَانَ الطَّالِبُ سَأَلَ الْمَعْلَمَ عِلْمَ الْأَحْيَاءِ) * :
- ۱۹) * (فِي الْحِصَّةِ الثَّانِيَةِ كَانَ الطَّالِبُ يَسْتَمْعُونَ إِلَى كَلَامِ الْمَعْلَمِ) * :
- ۲۰) * (يَوْمَ أَمْسٍ كَانَتْ شَمْسُ الصَّحْرَاءِ مُحْرَقَةً جَدًّا) * :

♦ **تمرین (۲) :** محلّ اعرابی کلمات مشخص شده را تعیین کنید : ↓↓↓↓↓↓↓↓↓↓↓↓↓↓↓↓↓↓↓↓↓↓↓↓↓↓↓↓↓

- ۱) السَّعَادَةُ وَ الصَّدَاقَةُ فَرِيقَانِ سَيَشْتَرِكَانِ فِي مُبَارَاةٍ ! :
- ۲) لِكُورْشِ قَبْرِ يَجْذِبُ سَيَّاحًا مِنْ كُلِّ مَكَانٍ ! :
- ۳) مَا قَطَعْتَ كَلَامَ الْأَخْرَيْنِ وَ اسْتَمَعْتَ إِلَيْهِ بِدَقَّةٍ لِأَفْهَمَ مَا يَقُولُونَ ! :
- ۴) الَّذِينَ يَتَوَكَّلُونَ عَلَى اللَّهِ تَعَالَى لَنْ يَيَّاسُوا :
- ۵) أُولَئِكَ الطَّلَابُ لِيُحَاوِلُوا حَتَّى يَصِلُوا إِلَى أَهْدَافِهِمْ ! :
- ۶) الْمِسْكُ عِطْرٌ يُتَّخَذُ مِنْ نَوْعٍ مِنَ الْغَزَالِ ! :
- ۷) هُوَ اجْتَهَدَ فِي طَوْلِ حَيَاتِهِ الْجَدِيدَةِ كَثِيرًا حَتَّى يَسْتَعْمِدَ قَدَمَهُ الْيُسْرَى فِي الرَّسْمِ ! :
- ۸) الْوَفَاءُ بِالْعَهْدِ إِحْدَى فِضَائِلِ عِنْدَ النَّاسِ ! :
- ۹) أَنْتَ مُصَابٌ بِالزُّكَامِ وَ عِنْدَكَ حُمَّى شَدِيدَةٌ سَأَكْتُبُ لَكَ وَصْفَةً ! :
- ۱۰) اسْتَطَاعَتْ هَذِهِ الْمُعَلِّمَةُ أَنْ تُعَلِّمَ الطِّفْلَةَ الْمُعَوِّقَةَ حُرُوفَ الْهَجَاءِ عَنْ طَرِيقِ لَمْسِ أَعْضَاءِ بَدَنِهَا السَّلْمِيَّةِ ! :